

International
JOURNAL OF SOCIAL, HUMANITIES
AND ADMINISTRATIVE SCIENCES

Open Access Refereed E-Journal & Refereed & Indexed
JOSHASjournal (ISSN:2630-6417)

Architecture, Culture, Economics and Administration, Educational Sciences, Engineering, Fine Arts, History, Language, Literature, Pedagogy, Psychology, Religion, Sociology, Tourism and Tourism Management & Other Disciplines in Social Sciences

Vol:5, Issue:20

2019

pp.902-912

journalofsocial.com

ssssjournal@gmail.com

GELENEKSEL TÜRK YAĞLI GÜREŞİNDE ŞAMANİZM'İN VE İSLAM'IN İZLERİ

TRACES OF SHAMANISM AND ISLAM IN TRADITIONAL TURKISH OIL WRESTLING

Doç.Dr. Ünsal TAZEGÜL

Mardin Artuklu Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Mardin/Türkiye.

Şeyhmus ÖYÜN

Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Doktora Öğrencisi, İstanbul/Türkiye.

Article Arrival Date : 25.09.2019

Article Published Date : 10.11.2019

Article Type : Research Article

Doi Number : <http://dx.doi.org/10.31589/JOSHAS.176>

Reference : Tazegül, Ü. & Öyün, Ş. (2019). "Geleneksel Türk Yağlı Güreşinde Şamanizm'in ve İslam'in İzleri", Journal Of Social, Humanities and Administrative Sciences, 5(20): 902-912

ÖZET

İlahi dinleri kabul eden toplumlar eski inançlarına ait ritüelleri tamamen reddetmemişlerdir. Eski inançlarına ait ritüellerini kabul ettikleri yeni din altında yeniden şekillendirmişlerdir. İlahi dinleri kabul eden toplumlar, eski inançlarına ait ritüellerini başta geleneksel sporları olmak üzere birçok alanda yaşatmaktadırlar. İslamiyet, Türklerin Şamanizm inancından sonra kabul ettikleri ilahi bir dindir. Güreş, insanlık tarihinin bilinen en eski ve köklü sporlarından biridir. Güreş, dünyadaki bütün toplumlarda var olmuştur. Güreşin uygulanış şekli, toplumdan topluma farklılık göstermektedir. Bu farklılıklara, toplumun sahip olduğu inanç sistemi, coğrafi konumu ve iklimsel özellikleri etki etmektedir. Özellikle toplumların inanç sistemine ait ritüeller, güreş meydanlarında görülmektedir. Bu çalışmanın amacı, Türklerin inanç sistemi olan Şamanizm ve İslam dininin geleneksel Türk yağlı güreşi üzerindeki etkisini ve ritüellerine yansımaları ortaya çıkarmaktır. Yapılan bu araştırma, tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modeli, geçmişte ya da halen var olan bir durumu, var olduğu şekliyle tanımlamayı amaçlayan bir yöntemdir. Yapılan okumalar sonucunda, bu iki inanç sisteminin yağlı güreş üzerinde etkisinin olduğunu ve yağlı güreşin bu inanç sistemlerine ait birçok ritüeli barındırdığı anlaşılmıştır. Bu ritüellerden bazıları şunlardır; Şamanizm inancında önemli bir yere sahip olan davul, yağlı güreş alanlarının da vazgeçilmez bir öğesidir. İslam inancında ise, davulun ilk kez İsmail peygamber tarafından çalındığına inanılmaktadır. Eskiden güreş severler Kahvehanelere asılan kırmızı dipli muşamlar güreşlere davet edilirdi. Kırmızı renk Şamanizm inancında Ateş Tanrısı'nın rengidir. İslam inancında bir işe sağla başlamak sünnettir. Pehlivanlar bu sünneti kispet giyerken gerçekleştirmektedirler. Yapılan okumalar sonucunda, İslam dininin geleneksel Türk güreşi üzerindeki etkisini gösteren çalışmalar bulunurken, Şamanizm'in geleneksel Türk yağlı güreşi üzerindeki etkisini gösteren çalışmalar bulunamamıştır. Bu nedenle bu çalışmanın, bundan sonra yapılacak olan çalışmalara örnek olacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Şamanizm, İslam, Yağlı Güreş.

ABSTRACT

The Societies that accept divine religions have not completely rejected the rituals of their old beliefs. They reshaped the rituals of their old beliefs under the new religion they accepted. The societies that accept divine religions sustain their rituals of their old beliefs in many areas, especially traditional sports. Islam is a divine religion accepted by the Turks after Shamanism. Wrestling is one of the oldest and deep rooted sports in human history. Wrestling has existed in all societies in the world. The style of wrestling varies from society to society. These differences are influenced by the belief system, geographical location and climatic characteristics of the society. Especially the rituals of the belief system of societies are seen in the wrestling squares. The aim of this study is to find out the effect of Shamanism and Islamic religion on traditional Turkish oil wrestling and its reflections on rituals. In this research, screening model was used. The screening model is a method that aims to describe a past or present situation as it exists. As a result of the readings, it was understood that these two belief systems had an effect on oil wrestling and that oil wrestling contained many rituals of

these belief systems. Some of these rituals include; Drum, which has an important place in shamanism belief, is an indispensable element of oil wrestling areas. In Islamic beliefs, it is believed that the drum was first played by the prophet Ismail. In the past, wrestling lovers were invited to wrestling with red bottom candles hanging in coffeehouses. Red is the color of the Fire God in shamanism. It is sunnah right to start a business in Islamic faith. The wrestlers perform this sunnah while wearing a kispet. As a result of the readings, there are studies found the effect of Islamic religion on traditional Turkish oil wrestling, while there are no studies showing the effect of shamanism on traditional Turkish oil wrestling. For this reason, this study is thought to be an example of the studies that will be done from now on.

Key Words: Shamanism, Islam, Oil Wrestling.

1. GİRİŞ

Türkler, köklü bir tarihe sahiptirler. Türklerin, köklü bir geçmişe sahip olmaları onların birçok din ve kavimle karşılaşmalarına sebep olmuştur. Bu karşılaştıkları kavimlerden biri de, Arap kavmi ve ilk olarak Araplar tarafından benimsenen İslam dinidir. Yapılan bu çalışmada, Türklerin Eski inancı Şamanizm ve İslam'ı kabul ettikten sonraki, İslam inancının geleneksel Türk yağlı güreşindeki yansımalarını ortaya koymaktır. Çalışmada, İslam'ın geleneksel Türk yağlı güreşine olan etkisini ortaya koymak için ağırlıklı olarak Fütüvvet geleneğinden faydalanılmıştır.

2. YÖNTEM

Bu araştırma, içeriği bakımından nitel araştırma yöntemleri çerçevesinde yapılandırılmış olmakla beraber farklı araştırma modelleri kullanılmıştır. Çalışma geçmişte ya da halen var olan bir durumu, var olduğu şekliyle tanımlamayı amaçlayan “tarama modeli” kapsamında, olayların geçmiş zaman içindeki gelişiminin, geçmişte olanların öğrenilmesi, anlaşılması ve açıklanması amacıyla araştırmacı tarafından ilgili kaynak ve yayınların incelenerek değerlendirildiği “tarihsel araştırma” metodu ile yapılandırılmıştır (Arlı ve Nazik, 2004).

Fütüvvet; cömert, yiğit ve genç anlamına gelen feta sözünden türetilmiştir. Anlam olarak ise fütüvvet, kahramanlık, cömertlik ve gençlik anlamına gelmektedir (Temel, 2007; Kaya, 2014). Fütüvvet geleneği, Türklerin yerleşik düzene geçiş sürecinde ahilik olarak karşımıza çıkmaktadır. Ahilik, Türk örf ve adetleri ile İslam inancının sentezi sonunda ortaya çıkan bir düşüncedir (Kabakçılı, 2011). Araplar eski kültür ve geleneklerini fütüvvet aracılığıyla yaşattığı gibi, Türklerde şaman inanç sistemine ait bazı geleneklerini ahilik sayesinde sürdürmüştür (Kaya, 2014).

“Araplar, Fütüvvet teşkilatı sayesinde göçebe geleneklerinin bir bölümünü sürdürdükleri gibi, Türkler de, İslam öncesine ait bazı şaman geleneklerini Ahî birlikleri sayesinde devam ettirmiştir. Türklerde göçebe aşiret yapısının gereklerinden doğmuş olan Şamanizm, Selçuklu ve Osmanlılar döneminde yerleşik hayata geçiş sürecinde Anadolu’da az da olsa devam etmiştir” (Güllülü,1992; Kaya, 2014).

Şamanizm: Trans durumunda, doğüstü varlıklarla iletişime geçerek onların güçlerine sahip olarak, bu güçleri toplumun veya bireyin faydasına kullanmak için çeşitli dinsel ve büyüsel pratiklerdir (Çoruhlu, 2000:15). Şamanizm; temel aldığı inanç dizgeleri açısından canlı veya cansız her varlığın bir ruhu ve enerjisi olduğu inancıyla animizm bağlamında kendine yer bulmaktadır. Öte yandan, ölen atalara saygı bağlamında, atalar kültü kavramını anımsatan inanç pratikleri söz konusudur. Ölen ve toplumda nüfuzlu kişilerinin ruhunun rahat ettirilmesi ve hatırlanması için, şaman inançlı toplumların mezar inşa ettikleri ve yılın belli dönemlerinde bu yerleri ziyaret edip adaklar adadıkları bilinmektedir (Roux, 1999:188).

Türklerin İslamiyet’i kabul etmeleriyle ilgili birçok öngörü bulunmaktadır. Bu öngörülerden bir kısmı, İslamiyet’in Türklerin eski inanç sistemine çok benzediğini ileri sürmektedir. Bu benzerlikten dolayı da Türklerin İslamiyet’i isteyerek benimsedikleri ileri sürülmektedir. Buna karşılık bazı araştırmacılar ise; Araplar tarafından yıllarca yapılan yağmalama, zulüm ve talanlar sonunda, gönülsüz olarak İslamiyet’i kabul ettiklerini ileri sürmektedir (Turan, 1994:106-107). Türklerin İslamiyet’le ilk karşılaşmaları, 642 yılında olmuştur. Bu tarihte, İran Araplar tarafından fethedilmiştir. Bu tarihlerde, Türkler başta Şamanizm olmak üzere farklı dinlere inanmaktaydılar.

Yine bu zaman dilimi içerisinde Türklerin ufak bir bölümü kendi istekleri doğrultusunda İslamiyet'e geçmiştir. Türklerin neredeyse tamamının, İslam dinini özümsemeleri ise yaklaşık olarak 300 yıl kadar sürmüştür (Turan, 1994:110). Karahanlı Devleti İslamiyet'i resmen kabul eden ilk Türk Devleti olmuştur (Ocak, 1999:28-29).

Sosyolojik olarak, bir toplumun benimsemiş olduğu dini inancını bırakarak, yeni bir dini benimsemesi oldukça zor ve karmaşık bir süreçtir. Türklerin eski dinlerini terk ederek İslam'ı kabul etmelerinde de aynı durum söz konusudur. Türklerin İslam dinini kabul etmeleri gönül rızaları ile olmadığı gibi, toplu geçişlerde söz konusu değildir. Araplar, Türk topraklarına yaptıkları yağmacı istilalar sonunda, Türk topraklarında egemenlik kurmuşlardır. Çeşitli baskı ve girişimlerle Türklerin İslam dinini kabul etmelerini sağlamaya çalışmışlardır. Ancak Türklerin İslam'ı kabul etmesi kolay olmamıştır. Yüzlerce yıllık bir zaman sonunda, Türkler İslam'ı kabul etmeye başlamışlardır (Akpınar, 1999:53). Türkler, İslam dinini benimserken, önceki dinlerine ait yaşam tarzlarını özellikle Şamanizm kaynaklı olanları da beraberlerinde taşımışlardır. Türklerde din değişimine paralel olarak, yer değişimi de gerçekleşmiştir. Anadolu'ya yerleşen Türkler Şamanist kaynaklı yaşam tarzları ile İslam kaynaklı yaşam tarzlarını birleştirerek bir sentez ortaya koymuşlardır (Turan, 1994:117).

Güreş, Dünya tarihinde uygulanan en eski sporlardan biridir. Türkler, yaşamları boyunca güreş sporuna çok önem vermiş ve güreşi yaşamlarının bir parçası haline getirmişlerdir. Güreş, Türk toplumunun inanç sistemlerine ait ritüelleri bünyesinde barındırmaktadır. Bu inanç sistemlerinden en önemli olan iki tanesi Şamanizm ve İslam dinidir.

Yağlı güreş, yurdumuzda yüzlerce yıldır yapılan geleneksel bir spordur. Bu geleneksel sporumuz yüzyıllar boyunca varlığını koruyarak sürdürmüştür (Bostancı, 2008,5). İlahi dinleri kabul eden milletler, hiçbir zaman eski dinlerinden tamamen koparak, yeni dinin etkisi altına girmemişlerdir. Eski dinlerinden getirdikleri pek çok adet ve geleneği yeni dinleriyle kaynaştırarak devam ettirmişlerdir. Böylece eski inançlar, yeni inançların kılıfına girerek canlılığını sürdürmüştür (İnan, 2000: 204). Yağlı güreş, Türklerin kabul ettikleri inanç sistemlerinden etkilenmiş ve bu inanç sistemlerine ait çeşitli ritüelleri de bünyesinde barındırmaktadır.

Türkiye'de yüzyıllardan beri yapılan güreş şenliklerinden en önemlisi ve en büyüğü "Kırkpınar Yağlı Güreşleri"dir. Kaynaklarda Kırkpınar Güreşlerinin geçmişinin, 1361 yılına kadar gittiği belirtilmektedir. Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin ortaya çıkışıyla ilgili olarak yaygın bir efsane bulunmaktadır. Bu efsaneye göre, Orhan Gazi'nin kardeşi olan Süleyman Paşa'nın komutasındaki kırk asker Edirne yakınlarında güreşe tutuşurlar. Bu güreşe tutuşanlardan ikisinin güreşi, günlerce sürer ve bu iki pehlivan birbirlerine karşı üstünlük sağlayamadan hayatlarını kaybederler. Bu iki pehlivanın defnedildikleri yerden bir pınar akar. Bu nedenden dolayı güreşlere "Kırkpınar" adı verilir (Küçükaltan ve ark. 2005). Hayatlarını kaybeden bu iki pehlivanın isimleri 1901 tarihli Edirne Salnamesinde Selim ve Ali olarak geçmektedir (Toksöz, 2011:51). Ancak spor tarihi araştırmacısı Atıf Kahraman, kırk yiğidin güreşleri ile ilgili efsane ve hikayelerin, Kırkpınar'ın gerçek tarihini yansıtmadığını ileri sürmektedir (Toksöz, 2011:53).

Kırkpınar Yağlı Güreşleri analiz edildiğinde, Şaman ve İslam inancına ait birçok ritüeli bünyesinde barındırdığı anlaşılmaktadır. Şamanizm ve Kırkpınar Yağlı Güreşleri arasındaki en büyük benzerliklerden birisi, Kırkpınar Yağlı Güreşlerine, Kırkpınar isminin verilmesidir.

Kırk sayısı, şaman inancına sahip Türklerde önemli bir yer tutmaktaydı. Kırk sayısının, tabiat varlıklarını temsil ettiği düşünüldüğü için kutlu ve uğurlu sayılmıştır (Kurtoğlu, 1997). Türkler tarafından kırk sayısı; çokluğu, birliği, bütünlüğü anlatılmaktadır. Altaylı Şamanistler ölüyü defnettikten sonra, kırk gün yemek verirdi. Kırk gün geçtikten sonra şaman, ölen kişinin ruhunu çağırır ve onunla konuşurdu. Ayımkın adlı kadın şaman, yaptığı seanslarda istediği şeylerin sayısının kırk olması önemli bir noktadır. Bu seansta kırk adet lavaş ve kırk adet mum bulunması zorunludur (Yıldırım, 2004). Dıykanbayeva'nın aktardığı bir rivayete göre, çok eskiden yaşlı bir kadın ve adam yaşarmış. Bütün hayatlarını çocuksuz geçiren bu çiftte, Tanrı çok yaşlandıklarında, kırk tane çocuk

vermiş. Yaşlı oldukları için çocuklara bakamayan ihtiyar çift, çocukları götürüp dağa bırakmıştı. Dağa bırakılan kırk çocuğu “Kayberen” adlı ayrı tırnaklı hayvanların koruyucusu büyütmişti. Koruyucu ruh tarafından büyütülen kırk çocuk, daha sonra insanlara yardım eden görünmeyen yaratıklara dönüşmüşlerdi (Dıykanbayeva, 1999). Türk destanlarında ve masallarında kırk sayısına sıklıkla rastlanmaktadır. Destanlarda kahramanların yanında bulunan yiğitlerin sayısı kırktır. Masal kahramanlarının düğünleri kırk gün ve kırk gece sürmekteydi (Yıldırım, 2004, 203).

Kaynaklarda yazılı olan bilgilerden yola çıkarak, İslam dinini kabul eden Türklerin, Şaman kültüründe kutsal saydıkları değerleri tamamen reddetmediklerini ve bunları yağlı güreş aracılığıyla yaşatma yolunu seçtikleri sonucunu çıkartabiliriz. Türklerin Kırkpınar Yağlı Güreşlerini, kırk sayısıyla özdeşleştirmeleri buna iyi bir örnek teşkil etmektedir. Türklerin geleneksel yağlı güreşinde İslam öncesi inançlarını yansıtan diğer önemli bir öge ise, halkın güreşe davet ediliş şeklidir. Eskiden şehir ve köylerde yaşayan insanları güreşe davet etmek için kahvehanelere “Kırmızı Dipli Mumlar” asılırdı.

Eski Türk inanç sisteminde, kırmızı renk önemli bir yer tutmaktaydı. Eski Türk inancında, “Al Ruh” veya “Al Ateş” olarak bilinen bir koruyucu ruhun ya da ateş tanrısının var olduğu bilinmektedir. Dolayısıyla kırmızı, ateş kültü ile ilgili bir renktir. Bundan dolayı ateşe ait ruh kırmızı renkle sembolize edilmektedir. Şamanizm’e göre al ruhunun temsil ettiği albastı hadisesinin günümüze kadar gelmiş olan izlerinde, yine kırmızı rengin ağır bastığı görülür. Bu renk Türk kültüründe millî ve manevi bir renk olarak algılanmış, Türk insanının hislerini ve ruhiyatını yansıtmaya, inançlara kaynaklık etme rolüyle değerini arttırmıştır (Genç, 1997: 13-15). Yaşar Çoruhlu, kırmızının güneş ve savaş tanrısının rengi olduğunu söylemektedir. Kırmızı renk; ateşi, hâkimiyeti, evlilik ve ocak ile ilgili konuları temsil etmektedir. Kırmızı renk, Şamanistlerce saygı duyulan ateşin de rengidir (Yıldırım, 2004,194). Türk ve Moğol kültüründe hanlık, kağanlık ve kahramanlıkla özdeşleşen kırmızı, tahta çıkacak hükümdarın giyeceği kaftanın da rengiydi (Yıldırım, 2004,194). Ateş, Şamanistler tarafından kutsal kabul edilen, saygı duyulan, ruh taşıdığına inanılan bir maddedir. Ateşin renginin kırmızı olması, kırmızının taşıdığı değeri arttıran en önemli faktörlerden biridir. Şamanların büyük bir kısmı, ayin esnasında beline kırmızı bir kuşak bağlar (Tunç, 2007). Kırmızı rengin, Türklerin İslam’ı kabul etmeden önceki inanç sisteminde önemli bir yer tuttuğu anlaşılmaktadır. Türklerin İslam dinini kabul ettikten sonra kırmızının anlam ve önemini tamamen hayatlarından çıkartmadıkları ve onu İslam dininin kabulünden sonra halkın Kırkpınar Güreşlerine davet ediliş şekli olarak yaşattıkları anlaşılmaktadır.

Yağlı güreşte İslam’ın etkisini gösteren önemli ritüellerden biriside kispet giyme törenidir. Bir ustaya tabi olan pehlivan adayı ustası onu kispet giymeye layık gördüğü zaman kispet giyme töreni gerçekleştirilirdi. Gerçekleştirilen bu tören anında, kispet giyecek olan pehlivanın ailesi, akrabaları eski pehlivanlar ve seyircilerde bulunurdu. Pehlivan, gelen misafirlerin önünde ustasının ve yaşlı pehlivanların ellerini öperek bir akranı ile gösteri güreşi yapardı. Bu tören sırasında pehlivanın ailesi tarafından kurban kesilir ve misafirler ağırlanırdı. Pehlivan adayı güreşe başlamadan ve kispetini giyinmeden önce iki rekat namazını kıldıktan sonra, pehlivanların piri olarak kabul edilen Hazret-i Hamza’nın ruhuna “Fatiha” okunurdu. Bu ritüeller yapıldıktan sonra pehlivan besmele çekerek kispetini giymeye hazırlanırdı. Daha sonra pehlivan kispetin kasnak kısmını öperek anlına götürürdü. Bu ritüelleri tamamlayan pehlivan önce sağ ayağını daha sonra sol ayağını kispetinin içine sokarak kispetini giyerdi. Yine törelere göre, kispet giyme töreninde yağ kazanının ya da ibriğinin içine bir miktar gülsuyu dökülürdü (Dervişoğlu, 2018). Kispet giyme töreninde yağ kazanının ya da ibriğinin içine bir miktar gülsuyu dökülmesi İslam’i bir düşünceden kaynaklanmış olmalıdır. Çünkü gül İslâm kültüründe Hz. Peygamber ile özdeşleştirilmiştir. Farsça’da çiçek anlamına gelen gül, ömrünün kısalığı nedeniyle hem dünya hayatının geçiciliğine işaret eder, hem de bâkî olan ahiret âlemine hazırlanmayı îkaz eder (Açıkel, 2018). Yağlı güreşte pehlivan tarafından giyinen kispetin deri olması da şaman geleneğinin bir yansıması olarak değerlendirilebilir. Çünkü, Tanrı için kurban edilen hayvanın derisi şamanın olurdu. Şaman, kurban edilen hayvanın derisinin içerisini ot ve samanla doldurarak yeniden şekil verirdi (Ögel, 1993). Yine Altay ve Sibirya şamanları, kutsal hayvanların

derilerini, atalarının ve kutsal ruhlarının kişiliklerini temsil ettiğinden dolayı çadırlarına asarlardı (Ögel, 1993). Yakut Türklerinde çocuğu olmayan kadınlar karaçam ağacının altına beyaz at derisini sererek ağacın karşısında dua ederlerdi (İnan, 1976). Deri, Türk kültüründe ahiret inancı ile ilişkilendirildiğinden dolayı saygı duyulan bir nesne halini almıştır. Oğuzlar ölümlerini defnederken kurban edilen hayvanların ayak, baş, kuyruk ve derilerini mezarlarının yanına dikilen sııklara asarlardı. Bunu yapmalarındaki amaç, asılan bu derilerin ölen kişinin cennete giderken bineceği hayvanı temsil etmesiydi (Dervişoğlu, 2018). Yine pehlivanlar kispetlerine kutsal bir anlamla bakarlardı. Pehlivan güreşi bıraktığı zaman kispetlerini evlerinin en güzel ve değerli bölümüne asarlardı. Geçmiş dönemlerde bazı pehlivanlar kispetlerini Kabe'ye asmak için Mekke'ye götürürler ya da giden birileriyle gönderirlerdi. Bu pehlivanlardan biriside Çoban Veli Pehlivanıdır. Bu pehlivan kendisi Mekke'ye giderek kispetini Mekke'de Şam Kapısı'na asmıştır. Kurtdereli Mehmet Pehlivan ise kispetini Kâbe'ye gönderen pehlivanlardan biridir (Kahraman, 1989; Dervişoğlu, 2018; Sevük, 1948).

Geleneksel Türk yağlı güreşinde, İslami kuralları yansıtan kurallardan biriside, pehlivanların giymiş olduğu kispetin uzunluk ölçüleridir. Geleneksel Türk yağlı güreşinde güreşçiler deriden yapılmış siyah renkte kispet giyerler. Kispet, pehlivanların göbek ve diz altı kısmını örten siyah renkli deriden yapılmaktadır. Kispet, edebin ve ahlakın sembolü olan bir işlevi de yerine getirmektedir (Güven 1999). Kispetin, İslami kurallara göre dikilmesi ve pehlivanların İslam'a uygun kispet giymeleri, İslam dininin, yağlı güreş üzerindeki etkisini göstermektedir. Kispet'te önemli olan diğer bir nokta ise, renginin siyah olmasıdır. Eski Türk inancında ve İslam geleneğinde siyaha önemli anlamlar yüklenmiştir. Tüm dünya mitolojilerinde olduğu gibi, Türk mitolojisinde de siyah, olumsuzluğu temsil etmektedir. Ölüm, üzüntü, şeytan, tahribat vb. gibi pek çok olumsuz şey, kara renk ile özdeşleşmiştir (Çoruhlu, 2000). Kara tabiri, yağız yer tabiri ile eşlenebilir. "Yer Altı Tanrısı Erlik" yağız yerde yaşar ve karaların doğurucusudur (Kalafat, 1999, 18). Altaylılar yazıtlarında, ruhları kara ve ak olmak üzere ikiye ayırmışlardır. Bunlara "Tös" de denir. Bu ruhlardan yeraltı tanrısı Erlik kara grubuna dahildir. En ağır ve elem verici felaketlerin sebebi olan Erlik'in dokuz kızı vardır. Bu kızlar müsavi karalar olarak bilinmektedir (Tunç, 2007,69; Genç, 1999). Yeraltı tanrısı Erlik'in oğullarından biri olan Karşıt, kara çaputtan yapılmış bir bebek ile temsil edilmektedir. Erlik ve oğulları için kara inek ve kara boğa kurban edilmekteydi (Yıldırım, 2004,191-192). Türk İslam geleneğinde de siyahın farklı bir anlamı vardır. Pehlivanların giyinmiş oldukları siyah renkteki kispet Fütüvvet-namelerde şu şekilde açıklanmaktadır; Yaratılış Efsanelerinde gökyüzünden inen elbiseler anlatılırken; "Adem oğlanına beş türlü ton endi: Evvel Adem'e ak endi. Musa'ya saru endi. İsa'ya gök endi. Nuh'a yeşil endi. Ali'ye siyah endi." Denmektedir (Torun, 1998:475). İslam geleneğinde Hz. alinin sancağının rengi de siyahtır (Güven, 2003). Yağlı güreşlerde, İslami ritüellerin kendisini yoğun bir şekilde hissettirdiği bir nokta da, kispetin giyinme aşamasıdır. Her şeyden önce, Pehlivanlar kispeti giymeden önce abdest alıp 2 rekât namaz kılar. Daha sonra, dizlerinin üzerlerine çökerek şu duayı okur "Ya kâyimen alâ nefsin bimâ kesebet râhiyenetûn" duayı okuduktan sonra, yönünü kibleye doğru çevirerek kispetinin ön kasnağını öperek başına koyar. Bu işlem bittikten sonra, pehlivan kispeti giymeye başlar. Pehlivan kispeti giymeye sağ ayakla başlar. Pehlivan kispetini çıkartırken ise tam tersini yapar (Güven, 2003). Pehlivanların kibleye doğru yönelerek kispetlerini giymesi ve peşrev çekmeleri, Pehlivanların Hz Muhammed'in yolundan giderek, İslam dininin emirlerine uygun bir yaşam yaşayacaklarına dahi, Allaha karşı verilen bir söz şeklinde yorumlanabilir. Pehlivanların kispetlerini sağ ayak ile giyinmeye başlamaları ve çıkartırken de önce sol ayakla çıkarmalarında İslam inancının büyük bir etkisi olduğu düşünülmektedir. Çünkü yapılan incelemeler sonucunda, İslam inanç sisteminde, sağ ve sol ayrımı belirgin bir şekilde görülmektedir. Müslümanlar bir işe başlarken sonunun hayırlı olması için sağla başlarlar. Pehlivanların kispetlerini giyerken önce sağ ayakla başlamasının nedeni, pehlivanların yapacakları maçların sonuçlarının kendi lehine bitmek istemesinin bir göstergesi olarak algılanabilir.

İslam dininde sağ ve sol ayrımını gösteren bazı hadis ve ayetler aşağıda verilmiştir.

“İmam-ı Nevevi hazretleri, güzel, doğru ve şerefli işler yapıldığında sağdan başlamanın sevap olduğunu belirtmiştir. Bununda sünnet olduğunu ifade etmiştir. Ayakkabı, gömlek giyerken, saç tararken ve misvak kullanırken gibi yapılan işlerde sağdan başlanmalıdır. Ancak bunların tersini yaparken örneğin ayakkabı çıkarırken soldan başlanmalıdır. Sağ elle yiyip için, sağ elle alıp verir; çünkü şeytan, sol eliyle yiyip içer, sol eliyle alıp verir” (<http://www.dinimizislam.com>). Ayrıca Müslümanların Kutsal kitabı Kuran-ı Kerim’de, Cennete gideceklerin amel defterlerini sağdan alacağı, cehenneme gideceklerin ise soldan alacağı bildirilmektedir. Sağ taraflarından alanların hesaplarının kolay olmasından dolayı sevinçten gözleri parlarken, sol taraftan alanlar ise hesaplarının zorluğundan dolayı üzülecek ve yok olmak isteyeceklerdir (Çelik, 2011).Kuran-ı Kerim’de Vakıa suresinde, kıyamet koptuğunda, sağ tarafta olanların mutlu olacağı ve sol tarafta olanların bahtsız olacağı belirtilmektedir (<http://kuran.diyamet.gov.tr>). Hakka suresinin 25. ayetinde, “Kitabı sol tarafından verilene gelince, der ki: Keşke, bana kitabım verilmeseydi!” (<http://kuran.diyamet.gov.tr/meal.html>).

“İslamiyet’te de sağ koltuk ve sağ el önemlidir. Fakat Müslümanlıkla hiçbir ilgileri olmayan Sibiryalı Türkleri de buna inanırlar. Hatta asalet ve seçkinlik örneği olarak kahraman bir kimse için “ sağ omuzu altın, sol omuzu gümüş” diye bazı deyimler de kullanırlardı” (Ögel 1971).

Pehlivanlar kispetlerini giyip, er meydanına girdikten sonra göze çarpan önemli öğelerden birisi de çalınan davuldur. Yağlı güreşin vazgeçilmez öğelerinden biri olan davulun Şamanizm inancında özel bir yeri vardır. Genellikle at ya da başka bir hayvanla özdeşleştirilen davul, şamanı öte dünyaya taşıyan bir araç olarak görülmektedir. Soyotlar, şamanların davullarını şaman atı anlamına gelen “Klaramu At” diye adlandırırlar. Altay Şamanları davullarını at simgelerıyla süslerler (Drury,1996). Şaman davulu, şamanın yeraltına inme ve gökyüzüne yükselme törenlerinde kullanılmıştır. Ayrıca, ruhlara ve tanrıya kurban sunumunda, ölen kişinin ruhunu ölümler dünyasına götürmek için ve evi kötü ruhlardan temizlemek gibi işlerde davulun kullanıldığı bilinmektedir (Tunç, 2007, 20). Altaylı şamanlar, Ay tutulduğunda kötü ruhları kaçırmak için davul çalıp ve bağırıp çağırırlarmış. Çünkü Altaylı şamanlar, ay tutulmasını kötü ve iyi ruh arasındaki bir mücadele olarak görmektedir. Bu mücadele sonunda, kötü ruhların ayı ele geçireceğine inanılırdı (Tunç, 2007, 21). Davul, Yakut şamanlarının ayinlerde kullandıkları önemli bir alettir. Herhangi bir nedenden dolayı şaman yeraltı dünyasına veya öbür dünyaya giderse çaldığı davulla kendisine yön gösterir. Kimi zamansa şaman öbür dünyadan veya yeraltı dünyasından geri dönmek için yardımcısı tarafından çalınan davulun sesini takip ederdi. Yakut Şamanlarının yaptığı bu seyahatlerde, davul şamanın bindiği atı, tokmak ise kamçıyı temsil etmektedir. Şamanın elindeki davulun kasnağı ve tokmağı, Yakut Türklerince çok mukaddes sayılan hayat ağacının dallarından yapılmıştır (Arslan, 1995, 39 Arslan, 2011:36).

Yağlı güreş er meydanlarında, çalınan davulun temel amaçları arasında, Türklerin geçmişte kutsal saydıkları geleneklerini İslam dini altında yaşatmak istemeleri, güreşin gidişatını seyircilere bildirmek ve güreş tutan pehlivanları transa geçirerek güreşin ritmini artırmak gibi nedenler sayılabilir. Ayrıca güreş meydanında güreş tutan pehlivanların yaptıkları müsabakanın temposu hızlandıkça davulun ritmi de artmakta ve güreş yavaş bir şekilde devam ettiğindeyse davulun ritmi de yavaşlamaktadır.

İslam inancında davul, şu şekilde yer bulmaktadır. Bazı İslam inancına göre davul “Lamek” tarafından icat edilmiştir. Ayrıca farklı bir İslam inancına göre davul çok daha öncelerden gelmekte ve ilk çalınan da İsmail Peygamber olduğuna inanılmaktadır. Geleneksel mehter inançlarına göre de, her çalgının icadı ve çalınışı bir Pir’e bir filozofa veya İslam ulularından birine yakıştırılmıştır. Buna göre davul ilk defa İsmail Peygamber tarafından çalınmıştır. İlk İslam fakihleri (alimleri) davulu üçe ayırmıştır:

Tabl-1 Harb (savaş davulu)

Talb-1 Hacc (hac davulu)

Tabl-1 Lehv (oyun davulu) (Oldaç,2000).

Yağlı güreşte, şaman ve İslam geleneğinin izlerini yansıtan önemli noktalardan biriside, bir pehlivanın rakibini kucaklayarak üç adım taşması halinde galip gelme şeklidir. Üç sayısının eski Türk inancı ve geleneksel İslam inancında önemli bir yeri olduğu bilinmektedir.

Şamanizm’de âlem üç bölümden meydana gelmiştir.

- a)Yeryüzü (orta dünya)
- b)Yer altındaki karanlık dünya (aşağıdaki dünya)
- c) Gökteki nur âlemi (yukarıdaki sema) (Yıldırım, 2011).

İslam inancında üç sayısı şu şekilde yer almıştır. “Şed, üç kez bağlanır. Kispete de üç düğüm atılır. Birinci düğüm; Ahde vefa kılmak Allah için, ikinci düğüm; Bey’ate vefa kılmak Hz. Muhammed için, üçüncü düğüm; Vasiyeti şereftir (buna Mühr-i şed denir) Hz. Ali için atılır” (Güven, 2003; Dervişoğlu, 2018). Şed, Fütüvvet geleneğine göre Cebrail aracılığıyla Çâr-pîr (Adem, Nuh, İbrahim ve Hz. Muhammed)’e getirilerek kuşatılmıştır. Bu nedenden dolayı Şed kutsal bir anlam kazanmıştır (Torun, 1998:177). Şed, bağlamanın birçok anlamı bulunmaktadır. Bu anlamlar şunlardır: Vefa, teslim, Elest meclisinde Allah’a verilen söze sadakat; girdiği tarika kemal mertebede kendini vermek, neticede Allah’ın rızasını kazanmaktır. Şed, mümin ile Şeytan arasında Set’tir. Şeytan’a uymamaya, onunla adavete işarettir. Şed’in anlamının yanında birde şartı bulunmaktadır. Şeddin şartı şunlardır: “Tevbe, teslim, Hakk’a yakın olmak, takvâ, kanaat, uzlet” (Torun, 1998:178).

Şed, üzerindeki düğümlere göre ikiye ayrılmaktadır. Bunlardan birisi “Fevkânî” diğeri ise “Tahtânî” dir. Müridin beline şed bağlanırken iki ucu bir araya getirilir ve daha sonra bir birine üç defa bağlanır. Bu düğümlerden biri “Ahd’e, biri “Beyaf’a, biri de “Vasiyyef’e işarettir. Fevkânî şed’de ilk düğüm Hz. Ali adına, ikinci düğüm Hz. Muhammed adına, üçüncü düğüm Allah (c.c) adına düğümlenir. Bu bazı uygulamalarda üstad-şeyh-Haz. Ali şeklinde de olmaktadır. Tahtânî şedde ise, düğümlerin ilki Allah, İkincisi Hz. Muhammed, üçüncüsü Hz. Ali adına atılır. Fevkânî’de olduğu gibi bazı uygulamalarda düğümler Hz. Ali-şeyh-üstad adına atılır. Tahtânî mühürler sonra ters yüz edilir Allah/Hz. Ali adına atılan düğüm üste çıkar. Buna Tekmîl Şed veya Haras-1 -Şedde denir (Torun, 1998: 180). Düğümler atılırken ilk düğümde “Bismillahi ala ve’l-hamdülillahi ale’ttevfik”, ikinci düğümde “Bismillahi alâ ve’l-hamdülillahi ale’t-tahkik” son düğümde de “Lâ ilahe illallah Muhammedü’r-resûlullah” sözleri söylenir buna şeddin mührü denir (Torun, 1998: 181).

“Paça bent üç kat sarılır: Bu şeriat, tarikat ve hakikate işarettir: Şeriatde üstüvar ol, tarikatte paydar ol, hakikatten haberdar ol” (Güven, 2003). Pehlivanlar güreş meydanına girdikten sonra, cazgır tarafından eşleştirilir, sonra pehlivanlar kıbleye doğru dönerek peşrev çekmeye başlarlar. Pehlivanlar peşreve sağ ayakla başlarlar. Peşrevde üç kez ileri, üç kez de geri gidişten sonra yere sol diz konur ve ardından sağ el yere, dize, dudağa ve alına üç defa değdirilir. Birinci adımı Allah adına, ikinci adımı Cebrail adına ve üçüncü adımı da Hz. Muhammed adına atarlar (Güven, 2003).Yapılan okumalarda, Şamanizm ve geleneksel İslam inancında üç sayısının önemli bir yeri olduğu anlaşılmıştır. Türkler değer verdikleri bu sayıyı yağlı güreşlerinin bir parçası haline getirmişlerdir. Kispete üç düğüm atılması ve paça bendinin üç kat sarılması İslam inancının yağlı güreş üzerindeki etkisini göstermektedir. Yağlı güreşteki bu ritüel şed’in anlamına göre değerlendirildiğinde, güreşçiler paça bendini sararken doğru ve ahlaklı bir karşılaşma yaparak yiğitçe mücadele edeceği anlamı çıkartılabilir. Çünkü şed’in anlamları içerisinde vefa, teslim ve Allah’a verilen söze sadakat anlamları yer almaktadır. Pehlivan paça bendini sararken doğru ve ahlaki değerlere uygun karşılaşma yapmayı ve genel hayatlarında İslami kurallara uygun bir hayat yaşamayı düşünürken Allah’ın rızasını kazanmayı hedeflemektedir.

Yağlı güreşte çekilen peşrevde de Şamanizm ve İslam’ın etkisini görmek mümkündür. Yağlı Güreşte, cazgırın duasından sonra pehlivanlar kıbleye doğru yönelerek peşrev çekmeye başlar. Pehlivanlar peşrev çekerken önce sağ ellerini havaya kaldırır ve sol elleri ile de kispetine vurur. Sonra sol elini kispetinden çekip havaya kaldırır ve bu sefer sağ eli ile kispete vurur. Bu şekilde üç kez ileri ve üç

kez geri geliştikten sonra, pehlivan sol dizi yere gelecek ve sağ dizi de dik konumda olacak şekilde yere çöker daha sonra önce sağ el yere, diz, dudağa ve alına götürerek gökyüzüne doğru uzatır. Pehlivan bu ritüeli üç kez yapar (Gül ve ark. 2018).

Peşrevin kibleye doğru yönelerek başlanması İslam'ın etkisinden kaynaklanmaktadır. Peşrev çekerek güreş alanının ortasına gelen pehlivanlar sol dizi yerde ve sağ dizi ise yukarıda kalacak şekilde eğilerek önce yere dokunarak daha sonra elini kalbine götürür en sonunda da elini öperek başına götürerek gökyüzüne doğru uzatmasının ise Şaman inancının etkisi olduğu düşünülmektedir. Çünkü Eski Türk İnancına göre yeri Gök Tanrı Ülgen yaratmıştır. Pehlivanların önce yere dokunarak ve daha sonra ellerini kalplerine götürüp ardından öperek ellerini gökyüzüne doğru uzatmaları, Gök Tanrıya sunulan bir şükran olarak düşünülebilir. Pehlivanlar bu şekilde selamlama ile Gök Tanrıya yeryüzünü ve burada insanı yarattığı için şükretmektedir.

Asya'da yeryüzünün yaradılışıyla alakalı anlatılan efsanelerin genelinde, eski büyük bir denizden bahsedilmektedir. Efsanede, ilahi bir varlık yeri bu denizden yaratmıştır. Tunguzlar arasında anlatılan bir efsanede, Tanrı bir ateşle denizi kısmen kurutarak dünyayı var etmiştir. Yakutlar ise yerin gökten veya bir denizin dibinden hazır olarak getirildiğini söylerler. Altay efsanesinde, Gök ile yer Ülgen tarafından yaratılmıştır. Altay'da derlenen efsanelerden birinde "Ak ana", yarat diye ilham eder, Tanrı Ülgen de bu emre uyararak denizden fırlayan taşın üstüne oturur. Yer yaratılsın der, denizden yer çıkar. Gök yaratılsın der gök yaratılır (Ersürel, 2009).

Yağlı güreşte İslam'ın etkisini gösteren önemli öğelerden biriside günümüzde cazgır olarak bilinen kişilerdir. Bu kişiler, Osmanlı İmparatorluğu döneminde duacı, meydan şeyhi ve salavatçı olarak bilinirlerdi. Cazgırlar güreş karşılaşması başlamadan önce eşleştirdikleri pehlivanları güreş alanında yanlarına çağırır ve yönlerini kibleye çevirdikten sonra. Elini her ikisinin sırtlarına vurarak rükûa varır gibi eğilip ellerini diz kapaklarına koymalarını söyler, iki pehlivanın arkalarında durur, sağ elini sağdakinin sırtına, sol elini soldakinin sırtına vurur. Daha sonra "Salavatlamlar" okuduktan sonra pehlivanları er meydanına salar. Pehlivanlar davul zurnalar eşliğinde peşrev çekerek güreşe başlardı. Ayrıca salavatçılar güreş esnasında da çeşitli dualar okumaktaydılar (Erler ve Özyurt, 2012).

Yağlı güreşte Şamanist inancının baskınlığını gösteren önemli öğelerden biriside, yağlı güreş müsabakası sırasında, pehlivanlardan birinin göbeği gökyüzünü görünce yenik sayılmasıdır.

Türk mitolojisinde kutsal mekan düşüncesinin kaynağı gökyüzüdür. Gökyüzü ve gökyüzünde bulunan cisimler çok eski dönemlerden beri bütün insanların ilgi odağı olmuştur. Bunun sebebi, onların dünyaya olan yakınlıkları, parlak ve dikkat çekici olmalarıdır. Göğün kuzeybatısında "Kidintagın Tengri Kapığı" adı verilen gök kapısının olduğuna inanılıyordu. Kamlar, göğe yaptıkları yolculuk sırasında bu kapıyı kullanıyorlar, tanrıyla iletişime geçebiliyorlardı (Çobanoğlu, 2000: 53, 56). Bahaddin Ögel, "Türk Mitolojisi" adlı kitabında gökyüzünü, gök cisimlerini içine alan sonsuz boşluk olarak nitelendirirken, Abdulkadir İnan, gökyüzünün on yedi kattan meydana gelen bir ışıltı âlemi olduğunu söyler. Wilhelm Radloff, göğün on yedi katının her birinde ruhların ikâmet ettiklerini ifade eder. Mircea Eliade, gökyüzünün Şamanistler tarafından kutsal kabul edilmesini onun, yüksek, erişilmez, sonsuz ve değişmez oluşuna bağlar. Yaşar Çoruhlu, gökyüzünün olumlu unsurları temsil ettiğini, Aleksev, gökyüzünün mutluluk ve sevinç bahşedici özelliğinin olduğunu, Özkul Çobanoğlu ise şamanların ruhlarının, ayin esnasında gökte bulunan bir kapıdan geçerek Ülgen'e ulaşmaya çalıştıklarını belirtir (Çobanoğlu,2000; Eliade, 1999). Gökyüzü, ulu bir ülke olarak nitelendirilmiştir. Şamanistler gökyüzünü Ülgen'in oturduğu ülke olarak görürler. Bu sebeple "Gök" kelimesini ulu sıfatıyla birlikte kullanırlar.

Geleneksel Türk yağlı güreşinde sporculardan birinin göbeğinin gökyüzünü gördüğünde yenik sayılmasının nedeni, Şaman inancında gökyüzünün kutsal sayıldığı ve tanrı Ülgen'in mekanı olduğundan kaynaklanmakta olduğu sonucuna varabiliriz. Bu düşüncemizin doğruluğunu incelemek için, farklı toplumlardaki güreşlerde yenme şekillerini inceledik. Japonların sumo, Korelilerin ssirum,

Hint toplumunun geleneksel güreşi Kushti ve Afrikalıların geleneksel güreşlerinde bu tarzda galip gelme şekli olmadığı yapılan incelemelerde anlaşılmıştır.

SONUÇ

Yapılan okumalar sonunda, Türklerin tarih boyunca birçok kavim ve inanç sistemiyle karşılaştıkları görülmüştür. Türklerin sahip oldukları inanç sistemleri arasında yer alan Şamanizm ve İslam'ın, Türklerin yaşamını önemli ölçüde etkilemiş olduğu yapılan okumalardan anlaşılmıştır. Türklerin İslam dinini kabul ettikten sonra Şamanizm inancına ait ritüelleri ve değerleri tamamen reddetmedikleri gibi geçmiş inancına ait bazı ritüelleri ve değerleri geleneksel Türk yağlı güreşi sayesinde yaşattıkları belirlenmiştir. Bu inançlardan biri 40 sayısına verilen önemdir. İslam'ı kabul etmeden önce Türklerde 40 sayısı kutlu ve önemli bir sayıydı. Türkler bu inancını Kırkpınar yağlı güreşlerine isim vererek yaşatmışlardır. Yine İslam öncesi Türklerde kutsal olan kırmızı renk yağlı güreşte kendisine yer bulmuştur. Eski dönemlerde halkı güreşe davet etmek için kahvehane gibi çeşitli alanlara kırmızı dipli mumlar asılırdı. Bu şekilde Türkler için kutsal olan kırmızı renk toplum içerisinde varlığını koruyabilmiştir. İslam öncesi Türklerde önemli bir yere sahip olan deri yine yağlı güreş sayesinde varlığını sürdürebilmiştir.

Yağlı güreşte İslam'ın etkisini gösteren birçok ritüel bulunmaktadır. Bu ritüellerden bazıları şunlardır: Kispetin boyu İslami kurallara göre belirlenmiştir. Kispet giyme törenlerinde pehlivanın yağlanacağı kazanın ya da ibriğin içerisine gül suyu damlatılması İslam kültürünün bir yansımasıdır. Çünkü İslam Kültüründe gül Hz. Muhammet ile özdeşleştirilmiştir. Kazanın ya da ibriğin içerisine gül suyu damlatılması Hz Muhammet'e verilen değeri ve saygıyı gösterdiği gibi ona layık bir insan olma şeklinde de yorumlanabilir. Eski Türk kültüründe olduğu gibi İslam kültüründe de (fütüvvet geleneğinde de) üç sayısı önemli bir yer teşkil etmektedir. Fütüvvet geleneğinde şed üç kez bağlandığı gibi yağlı güreşte de Paça Bent üç kat sarılır. Yine güreş alanına giren pehlivanların yüzlerini kibleye doğru dönerek peşrev çekmeleri İslam kültürünün bir yansımasıdır. Bu şekilde peşrev çeken pehlivanlar, Allah'ın kuranlarına göre yaşayacaklarına dair bir söz olarak yorumlandığı gibi, hayatlarında dürüst adil ve mertçe bir karşılaşma yapacakları şeklinde yorumlanabilir. Yine güreş alanı içerisinde cazgırın dualar okuması ve salavat getirmesi İslam kültürünün etkisini gösteren önemli deliller arasında gösterilebilir.

Sonuç olarak, Türkler İslamiyet'i kabul ettikten sonra şaman inancına ait değerlerinin tamamen reddetmedikleri, bu değerlerden bazılarını yağlı güreş sayesinde yaşattıkları belirlenmiştir. Ayrıca İslam kültürünün de yağlı güreş üzerinde etkisinin olduğu ve İslam kültürüne ait bazı değerlerin yağlı güreşin içerisine girmiş olduğu tespit edilmiştir.

KAYNAKÇA

- Açikel, Y (2018). Hz. Peygamber-Gül İlişkisi ve İlgili Rivayetlerin Değerlendirilmesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (30), 71-103.
- Akpınar, T (1999). Türklerin Din ve Hukuk Tarihi, İletişim Yayınları, 1. Basım, İstanbul.
- Arlı, M., Nazik, M. H. (2004). Bilimsel araştırmaya giriş. Ankara: Gazi Kitapevi.
- Arslan, A.A. (1995).Kızılderili ve Asya Türk Şamanizmi, Türk Dünyası Tarih Dergisi, İstanbul, S. 103, s. 39.
- Arslan, A.A. (2011). Kızılderili ve Türk Şamanizmi, Berikan Yayınevi, Ankara.
- Bostancı, M. (2008). 645. Tarihi Kırkpınar Güreşlerine Katılan Güreşçilerin Vücut Yağ Oranlarının Belirlenmesi, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Edirne,.
- Çelik, H. (2011).Kur'an'da Amel Defteri ve Amellerin Tespiti, KSÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi, (17) 96-140

- Çobanoğlu, Ö. (2000). Türk Mitolojisinde Kutsal Sabit Mekân Fikrinin Yaratılış Tipolojisi Üzerine Tespitler Muğla Üniversitesi, Uluslararası Türkistan Halk Kültürü Sempozyum Bildirileri, Muğla, 49-62.
- Çoruhlu, Y. (2000). Türk Mitolojisinin Ana Hatları, Kabalcı Yayınevi, İstanbul.
- Dervişoğlu, M. (2018). Türk Güreşinde Kispet, Kispet Ustalığı Ve Kispet Üzerine İnanışlar. Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, 8(16), 204-222.
- Diykanbayeva A.Y.(1999).Kococaş Destanında Şamanistik Unsurlar, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, İzmir.
- Drury, N.E(1996). Şamanizm, (Çev. Erkan Şimşek), İstanbul, 1996.s, 75.
- Eliade, M. (1999). Şamanizm İlkel Esrime Teknikleri, (Çeviren: İsmet Birkan), Ankara, İmge Kitabevi.
- Erlar, M ve Özyurt, S. (2012). Türk Kültüründe Kadimden Günümüze Ulaşan Sosyal Örgütlere Dair Bir Misal: Salâvatçılıktan Cazgırlığa (An Example, From the Ancient Times to the Present for the Social Organizations of Turkish Culture: From'Salavatçı'(Eulogizer) to'Cazgır'(Announcer)). *Studies of Ottoman Domain*, 2(2).
- Ersürel, Ü. (2009). Türk Kültüründe Şamanizm'in İzleri, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Ana Bilim Dalı, Ortaçağ Tarihi Programı, yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Genç, R. (1997). Türk İnanışları ve Millî Geleneklerinde Renkler ve Sarı Kırmızı Yeşil, Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınlan.
- Genç, R. (1999). Türk inanışları ile millî geleneklerinde renkler ve sarı-kırmızı-yeşil. *Erdem*, 9(27), 1075-1110.
- Gül, O., Gül, M ve Soygünden, A. (2018). Geleneksel Yağlı Güreşler ve “Peşrev Çekme” Ritüelleri, III Türk Halklarının Geleneksel Spor Oyunları.
- Güllülü, S (1992). Sosyoloji Açısından Ahi Birlikleri, İstanbul.
- Güven, Ö. (1999).Türklerde Spor Kültürü, Geliştirilmiş İkinci Baskı, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, No:44,Ankara.
- Güven. Ö.(2003). Geleneksel Okçuluk ve Güreş Sporunda Ahiliğin Etkileri, Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi, , sayı 27.
- İnan, A. (1976). Eski Türk Dini Tarihi, Milli Eğitim Basımevi, 1. Baskı, İstanbul, s. 39.
- İnan, A. (2000). Tarihte ve Bugün Şamanizm-Materyaller ve Araştırmalar, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınlan.
- Kabakçılı, O. (2011). KUR'AN'DA FÜTÜVVET, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 10:35,299-306.
- Kahraman, A. (1989) Cumhuriyete Kadar Türk Güreşi I, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Kalafat, Y. (1999). Türk Halk İnançlarında Kara, Türk Dünyası Tarih Dergisi, İstanbul.
- Kaya, A. (2014). Anadolu'nun Türk ve İslâm Yurdu Haline Gelişinde Ahîlerin Rolü ve Önemi, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 7(29), 548-561.
- Kurtoğlu, N. (1997). Tomarza ve Çevre Yerleşim Merkezlerinde Yer Adlan (Toponimi), Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri.

Küçükaltan, D., Oğuzhan, A., Apak, S ve Boyacıoğlu, E.Z (2005). Bölgesel Kalkınmada Kültürel Turizmin Etkisi: Kırkpınar Yağlı Güreşleri Örneği, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt:6 Sayı:1, s 1- 22.

Ocak, A.Y. (1999). Türkler, Türkiye ve İslam, İletişim Yayınları, 1. Basım, İstanbul.

Oldaç, B. (2000). Geleneksel Türk Müziğinde Var Olan Unsurlara Göre Asma Davul Çalım Metodu, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Halk Oyunları Ana Bilim Dalı, İzmir.

Ögel, B. (1993). Türk Mitolojisi I, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2. Baskı, Ankara, s. 34.

Ögel, B. (1971), Türk Mitolojisi, 1.cilt, Ankara: T TK Yay.

Roux, J.P. (1999). Altay Türklerinde Ölüm, (Çev. A. Kazancıgil), Kabalcı Yayınevi, İstanbul.

Sevük, İ.H. (1948). Türk Güreşi, Ocak Matbaası, 1. Baskı, İstanbul, s. 274-275.

Temel, H. (2007). Ahilik Teşkilatının Halkın Eğitim Ve Öğretimindeki Rolü, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Ana Bilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı, Konya.

Toksöz, İ. (2011). Pehlivan Kırkpınar Yağlı güreşleri (Tarihsel Süreç) Ömür Matbaacılık, İstanbul.

Torun, A. (1998). Türk Edebiyatında Türkçe Fütüvvet-Nâmeler Üzerine Bir İnceleme, Kültür Bakanlığı Yayınları

Tunç, Z. (2007). Şamanizm Üzerine Bir , Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Elazığ.

Turan, Ş. (1994). Türk Kültür Tarihi, Bilgi yayın Evi 2. Baskı, Ankara.

Yazoğlu, A. (basım yılı yok). Balkanlardaki Türk Yağlı Güreşleri Kırkpınar I, Özofset, s. 67.

Yıldırım, N. (2011). Türk Halklarının Destan Yaratılarında üç Dünya, *Turkish Studies - international Periodical For The Languages, terature and History of Turkish or Turkic*, 2011, Volume 6/3 Summer, p.1951-1965.

Yıldırım, N.(2004). Anadolu Masallarında Şamanizm İzleri, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim dalı, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Elazığ.

<http://www.dinimizislam.com/detay.asp?Aid=2655>

<http://kuran.diyinet.gov.tr/Kuran.aspx#56:1>